
Lia Voerman: Zwakke spellers en bastaardwoorden

Marian Smook: *De spelling van bastaardwoorden*.
Lisse, Swets en Zeitlinger, 112 blz. f24,50

Het boekje *De spelling van bastaardwoorden* is bedoeld voor de behandeling van spellingproblemen van gevorderde en oudere spellers. Bij gevorderde spellers en bij spellingproblemen op gevorderde leeftijd zit het probleem meestal niet meer zozeer in lacunes in de regelkennis, maar vooral in gebrek aan kennis over het proces van het spellen. Het proces van het spellen kan opgevat worden als de manier waarop de speller komt tot het goed geschreven woord, welke strategieën hij hanteert en welke controles hij uitvoert.

Daarnaast bestaat er bij de speller vaak onwetendheid over de opbouw en herkomst van woorden. Dit geldt voor van oorsprong Nederlandse woorden, maar in nog sterkere mate voor woorden die ontleend zijn aan een andere taal, de zogenaamde bastaardwoorden. In het taalgebruik van leerlingen in de opbouw van het voortgezet onderwijs, van studenten of volwassenen in geschoolde beroepen spelen die bastaardwoorden een belangrijke rol, zowel bij de studie als in de uitvoering van een functie; bijna elk beroep kent in de vaktaal dergelijke woorden. In het boek *De spelling van bastaardwoorden* wordt een werkwijze gepresenteerd voor het spellen van deze woorden.

Een opbouw: strategiegebruik

In de inleiding van het boekje wordt een korte uiteenzetting gegeven over de wenselijke strategieën voor het spellen. Het gaat hierbij dan niet alleen om regelkennis, maar juist om het

flexibel hanteren van een aantal spellingstrategieën. Vervolgens wordt uiteengezet hoe een analytische aanpak van de bastaardwoorden kan worden vormgegeven. Dit gebeurt door analyse van het morfologiepatroon van veel voorkomende bastaardwoorden, met behulp van de spelling-opsporingsstrategie. (Hoofdstuk 2)

Veel Nederlandse bastaardwoorden komen uit het Frans; daarom is in hoofdstuk 3 de frequentie van klank-tekenkoppelingen in het Frans als hulpmiddel opgenomen. In hoofdstuk 4 worden lijsten gegeven van Nederlandse voor- en achtervoegsels die problemen op kunnen leveren bij het schrijven. Daarnaast wordt de betekenis van een aantal buitenlandse voor- en achtervoegsel uit het Latijn en Frans verklaard. De schrijfster heeft voor deze twee talen gekozen, omdat er weinig bastaardwoorden van Duitse afkomst zijn en Engels sowieso voor bijna iedereen een verplichte taal is. Het gaat echt om de praktische bruikbaarheid van het gebodene, vandaar dat uitzonderingen niet aan de orde komen. Deze kan de docent eventueel zelf met de leerling bespreken, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een etymologisch woordenboek.

In hoofdstuk 5 biedt het boekje ook oefenmateriaal voor de keuze tussen alternatieve schrijfwijzen van dezelfde klanken in bastaardwoorden en in hoofdstuk 6 tenslotte staan praktijkaanbevelingen voor het maken van individueel en diagnostisch materiaal voor de oudere leerling met spellingproblemen.

Beoogde werkwijze

Het boek is bedoeld als wegwijzer voor de remedial teacher, het is geen methode die stap voor stap gevolgd kan worden. De bedoeling is dat de docent met behulp van de suggesties uit dit boek zelf materiaal kan maken, juist ook om aan te sluiten bij de individuele behoeftes van de oudere leerlingen en volwassenen met spellingproblemen.

De werkwijze is gebaseerd op de Spelling-opsporingsstrategie van K. Henneman voor onveranderlijke Nederlandse en hoogfrequente bastaardwoorden, waarvan we ons de vreemde afkomst soms nauwelijks meer bewust zijn, zoals het woord 'precies'. Het doel van de strate-

gie is om leerlingen de spelling van woorden te laten opsporen via analyse van diverse kenmerken van het woord.

De spelling-opsporingstrategie heeft als uitgangspunt dat de leerling in vaste volgorde een aantal stappen neemt die elk een specifieke kennis en een bepaald strategiegebruik vragen. Een verkorte versie van de achtereenvolgende stappen, zoals toegepast voor bastaardwoorden volgt hieronder:

- 1 Spreek het woord zachtjes uit en **verdeel** het in stukken. Zijn er twee of meer delen die zelfstandig kunnen voorkomen? Ja, voer de stappen – zo nodig – met ieder deel apart uit. Voorbeeld: publiciteitsstunt ⇨ publiciteitstunt (Denk aan de verbindingsletter s!)
- 2 Herken je in de eerste klankgroep(en) één of meer bekende voorvoegsels? Ja, schrijf die op. Voorbeeld: subaltern ⇨ sub-altern
- 3 Herken je in de laatste klankgroep(en) één of meer bekende achtervoegsels? Ja, laat ruimte voor de kern en schrijf de achtervoegsels op. Voorbeeld: modieusachtervoegsel: ieus
- 4 Schrijf nu de kern op.
  - a. Verdeel de kern in klankgroepen (lettergrepen).
  - b. Bestaan er meer letters voor een klank, ga dan na of je de spelling van woorden kent die qua betekenis met dit woorddeel samenhangen. De achtergrond van deze stap is de analogie-redenering: als je restaurant schrijft, is het vast ook restauratie.
Als het gaat om bastaardwoorden: uit welke taal denk je dat dit woord komt? Het woord restaurant komt uit het Frans, waar de **au** vaak als **o** wordt uitgesproken. Ook dit kan aanwijzingen geven voor de schrijfwijze.

De volgende stappen helpen je als je twijfelt:

- 5 **controleer** de spelling van het hele woord. Ga de stappen nog eens na.
- 6 **vraag** iemand om raad als je twijfelt.
- 7 **raadpleeg** het woordenboek.

Hulpmiddelen om het leren te vergemakkelijken

Het boekje biedt een aantal praktisch bruikbare hulpmiddelen om het leren van de spelling aan jongeren en volwassenen met spellingproblemen te vergemakkelijken.

- I Praktijkaanbevelingen voor het maken van zowel diagnostisch als behandelmateriaal. De schrijfster geeft bijvoorbeeld de aanbeveling om als uitgangspunt voor het handelingsplan bestaande, door de leerling geschreven teksten te gebruiken, van school of het werk. Voordeel hiervan is dat de behandelaar ziet welke fouten de leerling in spontane taal maakt; bovendien kan er dan een zekere gelijkwaardigheid in de relatie ontstaan omdat de leerling informatie geeft over de inhoud en de behandelaar over de vorm. Dit komt aardig overeen met mijn eigen praktijkervaringen waaruit blijkt dat het ook bij de spelling van woorden van belang is om aan te sluiten bij de beleavingswereld van de leerling en om uit te gaan van het praktisch nut van het geleerde.

Er staan wel wat tips in om vast te stellen wat nu precies de problemen zijn, de nadruk ligt echter op manieren om de problemen met het schrijven van bastaardwoorden te behandelen. Hoewel dit laatste natuurlijk heel belangrijk is, is het jammer dat aan de diagnostiek wat minder aandacht is besteed. Juist omdat diagnostisch materiaal voor volwassenen en oudere dyslectici nog nauwelijks voorhanden is, lag hier een kans voor open doel.

- 2 Woordenlijsten, die bruikbaar zijn bij het samenstellen van oefenmateriaal dat past bij het niveau, het werk of de belangstelling van de leerling. De woordenlijsten zijn geordend naar voor- en achtervoegsels en uitgangen.

THEEK
apotheek
bibliotheek
discotheek
hypotheek

Voorbeeld van een woordenlijst

- 3 Leerkaarten die aan de leerling meegegeven kunnen worden als naslag. Deze leerkaarten vormen samen een aardig handvat en overzicht voor de leerling.

Hieronder ziet u een voorbeeld:

Het voorvoegsel A:

Dit betekent niet, geen, of tegen. Als het kernwoord ook met een a begint, wordt de verbindingsletter n toegevoegd en wordt het voorvoegsel dus an.

- * atonaal
- * asociaal
- * apart
- * aversie
- * anarchie

Voorbeeld van een leerkaart

Conclusie

Het boekje geeft een aantal aardige aanwijzingen voor de remedial teacher om gevorderde spellers te ondersteunen bij de spelling van de bastaardwoorden. Het is daarmee enig in zijn soort en voldoet zeker in een behoefte. Hoewel summier geeft het bovendien een stramien dat als voorbeeld kan dienen om te werken met oudere leerlingen. En juist voor die groep is er nog erg weinig materiaal op de markt. De gegevens zijn overzichtelijk geordend en met name de leerkaarten en de woordenlijsten zijn handige hulpmiddelen, die ook als voorbeeld kunnen werken.

De voorgestelde werkwijze van de spelling-opsporingsstrategie is in eerste instantie zeer arbeidsintensief. Ervaringen met soortgelijke procedures waarin de leerling aan de hand van een aantal stappen en keuzes voor strategieën tot de juiste schrijfwijze komt, wijzen uit dat deze manier van werken uiteindelijk tot goede resultaten leidt. Het is echter wel een methodiek die voornamelijk geschikt is voor leerlingen met een redelijke intelligentie en goede geheugenstrategieën.

Het boekje is weliswaar zo handzaam dat het met gemak in een jaszak kan, maar daardoor kan er weinig tekst op een blad en moet er flink gebladerd worden om de informatie op te nemen. Bovendien blijft het boekje niet

open liggen als je een bladzij opslaat, ook niet na wat intensiever gebruik. Het is echt jammer dat zo'n technisch detail de gebruikersvriendelijkheid van het boekje vermindert.

Literatuur

Henneman, K.: Een spelling-opsporingsstrategie voor jongeren en volwassenen met ernstige spellingproblemen. in: E. van Aarle en K. Henneman (red.) (1993) *Dyslexie '92*. Lisse, Swets & Zeitlinger, 1993.